

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Загальна концепція навчального посібника з філософії мого авторства вироблялась протягом доволі довгого часу. Вона опробовувалась при читанні курсів філософії на архітектурному факультеті Львівської політехніки, у Львівському медичному коледжі, у Міжгалузовій академії управління персоналом; окремі теми й питання відпрацьовувались у різних курсах Острозької академії та філософського відділення Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Посібник, що вперше був виданий у 1997 році, кілька разів перероблявся і зазнав різних редакцій. Останній варіант курсу лекцій з Філософії був виданий у видавництві Львівської політехніки у 2019-му році. З того часу багато чого змінилось і в Україні, і в світі, а тому просте перевидання попередніх версій даного навчального посібника втратило сенс: певні ідейні наголоси у темах і питаннях вимагають корекцій, перегляду та навіть серйозних переопрацювань. Повномасштабна агресія РФ проти України, виникнення нових точок військових дій та політичних загострень у світі, доволі радикальні зміни у локації та співвідношенні сил сучасного світового порядку просто кричуще вимагають поглибленого осмислення сучасних світових реалій. Для філософії, в силу її предметної специфіки, вагомого значення набувають *нові прояви людини*, перш за все, у контексті названих світових подій, а, по-друге, у зв'язку з активним впровадженням у життєву практику людства ІІІ (штучного інтелекту), нових технологій у сферах комунікацій, медицини, генетики. Не будемо забувати також і про те, що над людством, як меч Домокла, висять проблеми екології, зміни клімату, забруднення природи не тільки в межах Землі, а й в навколоземному космічному просторі.

Для того, щоб якось впоратись із названими проблемами, людство традиційно апелює до науки, інколи забуваючи про те, що значну їх частину прямо чи опосередковано спричинив саме розвиток науки. Наука, особливо прикладна, не володіє засобами стратегічного, цілісного мислення: окрім корисності або ефективності тих чи інших науково-технічних рішень важливо орієнтуватись у фундаментальних, смислових аспектах таких рішень, і тут нам потрібно виходити за межі конкретних наук, знаходити і використовувати якісь інші інструменти інтелектуальної діяльності. Такі інструменти з давніх часів прагнула і прагне виробляти філософія, яка, звичайно, не може ізолюватись від науки, соціальної практики та особистісного людського досвіду. Намацування таких інструментів, їх освоєння, досвід роботи з ними і будуть слугувати дороговказами для даного навчального посібника.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ЧИТАЧА

Користь від навчальних посібників з філософії є зовсім не очевидною: будь-яке переповідання ідей видатних мислителів ніколи не може бути виконане на рівні їх інтелектуальної роботи. І все ж такі книги потрібні, перш за все, як *введення людини*, що хоче долучитись до філософії, в її *ідейний простір та смисловий контекст*. У лекціях «Основні поняття метафізики» знаний німецький філософ М. Гайдеггер (до якого ми будемо звертатись неодноразово) мимохідь кинув фразу про те, що хоча сутність філософія від нас вислизає, ми «якось поверхово» знаємо, що це є «узагальнене знання». Саме на такому поверховому трактуванні філософії засноване переконання, що будь-яке загальне чи абстрактне міркування і є філософуванням. Наприклад, якась людина каже, що в житті блага й покарання розподілені несправедливо, і на таку сентенцію якась інша людина вигукує: «О-о, та ти в нас філософ!». У підсумку при такому баченні філософія перетворюється на довільне базікання «на загальні теми». Думаю, що навіть людина, не дуже добре обізнана з історією філософії, навряд чи погодиться із таким твердженням, адже тоді стає незрозумілим, чому в історії людства зовсім небагато таких людей, що іменуються навіть просто філософами, не кажучи вже про *видатних філософів*, і, знову ж, яка може бути користь від довільного обговорення загальних тем (окрім, хіба що, задоволення від спілкування) при тому, що таких тем і таких обговорень може бути безліч? – Отже, таку думку ми відразу відсуваємо.

Філософія характеризується не тільки тим, про *що* вона мислить, а й тим, як мислить, яким способом та якими засобами. Філософська думка відбувається за *своїми правилами та орієнтирами*, є самокерованою і самоконтрольованою. Внаслідок того філософія дарує нам не тільки певне знання, а й постає *школою виваженого та виправданого мислення*.

Налаштуємося серйозно, враховуючи те, що філософія у різних соціально-культурних регіонах існує понад дві тисячі років, не втрачаючи при тому соціального та особистісного попиту на неї. Наше завдання буде полягати саме в тому, щоб прояснити *загадку* природи та привабливості філософії, а також з'ясувати, які теми є *суто філософськими* та в чому полягають особливості їх філософського трактування. Для того нам знадобиться бажання, терпіння та час, які в кінцевому підсумку точно будуть виправдані, хоча, на думку Арістотеля, є дві форми залежності від філософії: *захоплення* нею та *боротьба* із нею (останнє може бути виправдане тільки тоді, коли ми знаємо, з чим ми боремося).